

ULUSLARARASI HUKUKTA YAPTIRIM REJİMİNİN GENEL İLKELERİ VE ÖZELLİKLERİ

Behnam ALIPOURVAGHASLOU¹

Öz

"Yaptırım", hukuk teorisinin en büyük meselelerinden biridir. Uluslararası ilişkiler literatürü bakımından yaptırımlar devlet, örgüt, grup, şirket ya da kişilerin cezalandırılması veya istenilen davranışa zorlanması amacıyla devreye sokulan baskı araçlarıdır. Devletler diğer rakip devletler üzerindeki istemlerinin yerine gelmediği durumlarda çeşitli baskı türleri uygulamaktadır. Tek taraflı ya da birkaç ülkenin bir araya gelerek uluslararası hukuka uygun veya aykırı bir şekilde uyguladıkları yaptırımlarda farklı amaçlara ulaşmak istenilmektedir. Dolayısıyla yaptırımların tanımı kavram anlamı ve türlerinin incelenesi bu bakımdan önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı ilk önce yaptırımların uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesi ve bu doğrultuda uluslararası unsurların özellikle devletler ve uluslararası örgütlerin BM'nin şartı ve kararlarına (Özellikle Güvenlik Konseyinin kararlarına) bağlı olarak yaptırım uygulayıp uygulamadıkları incelemektir. Bu arada yaptırım kavramının tanımında yaptırım ilkeleri özellikle gereklilik ilkesi, orantılılık ilkesi ve uluslararası hukukun gözetilmesi ilkesi dikkate alınmıştır. Yaptırımlar hem devletlerin hem de uluslararası kurum ve örgütlerin gerekli gördükleri durumlarda başvurdukları bir zorlama veya diplomatik baskı aracı olarak karşımıza çıkmaktadır bu bağlamda uluslararası hukuka uyumlu yaptırımların zorlayıcı bir mekanizma olmasının incelenmesi bu çalışmanın amacı ve kapsamı dahilindedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası hukuk, Devlet, yaptırımlar, doğrudan yaptırımlar, ilkeler, Devlet dışı Aktörler

Jel Kodları : K-30,K33

GENERAL PRINCIPLES AND CHARACTERISTICS OF THE SANCTION REGIME IN INTERNATIONAL LAW

Abstract

"Sanction" is one of the great conundra of legal theory. In terms of international relations literature, sanctions are the means of pressure that are put into effect in order to punish the state, organization, group, company or person or to force the desired behavior. States apply various types of pressure when their demands on other rival states are not met. It is desired to achieve different purposes in the sanctions that are applied unilaterally or by several countries in accordance with international law or in violation of international law. Therefore, it is important to examine the definition, concept, meaning and types of sanctions in this regard. The aim of this study is to first evaluate the sanctions in terms of international law and in this direction, to examine whether international

¹Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Behnam.alipoor@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0851-0318

Atf: ALIPOURVAGHASLOU, B. (2022). *Uluslararası Hukukta Yaptırım Rejiminin Genel İlkeleri Ve Özellikleri*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Van YYÜ 40. Yıl Özel Sayısı, 157-186

DOI: 10.54831/vanyyuiibfd.1109252

elements, especially states and international organizations, apply sanctions depending on the terms and decisions of the UN (especially the decisions of the Security Council). Meanwhile, in the introduction of the concept of sanction, the principles of sanction, especially the principle of necessity, the principle of proportionality and the principle of observance of international law were taken into account. Sanctions appear as a means of coercion or diplomatic pressure that both states and international institutions and organizations apply when they deem necessary.

Keywords: International law, State, sanctions, direct sanctions, principles, Non-State Actors

Jel Classification : K-30, K33

GİRİŞ

"Uluslararası hukuk Uluslararası toplumun hukukudur"² Ancak, burada temel sorun, söz konusu uluslararası toplumu, bu toplumu oluşturan hangi birimler düzeyinde ele almak gerektiği olmaktadır. Başka bir ifade ile uluslararası toplum hangi aktörlerden oluşmaktadır. Genel değerlendirmede, pragmatik ve pozitif uluslararası hukuka göre uluslararası toplum devletlerden, uluslararası örgütlerden ve bireylerden oluşmaktadır³. Bu toplum her biri kendi amaç ve politikalara sahip olan farklı aktörlerden oluşmaktadır. Burada devletler ana aktörlerdir. Sınırlı sayılarına rağmen devletler ulusal düzeydeki gerçek kişilerle karşılaştırılmaz. Devletlerin coğrafi konum, nüfus, iklim, gelişmişlik düzeyi ve ideoloji bakımından farklılığı, farklı çıkar ve konumlara yol açmaktadır. Bu durum, uluslararası alanda gruplaşmalara yol açabilse de, bu gruplaşmalar her durumda aynı değildir. Bir konuda aynı çıkarları paylaşan devletler bir başka konuda farklı çıkarlara sahip olabilmektedir. Dolayısıyla uluslararası toplumun, farklı alanlarda benzer veya farklı çıkarlara sahip devletlerden oluştuğu sonucuna varılabilmektedir. Aynı durum, uluslararası kuruluşlar gibi diğer uluslararası aktörler için de geçerlidir. Dolayısıyla, genel hatlarıyla uluslararası toplumu, sürekli iş birliği ve rekabet halinde olan, çıkarları çatışan heterojen aktörlerden oluşan bir yapı olarak tanımlamak mümkündür.

Yaptırımlar, uluslararası hukukun en zorlu konularından biri olup bu alan, farklı konuları birbirine bağlamaktadır. Yaptırımlarla ilgili olarak ortaya çıkan ilk husus, uluslararası toplumda yaptırımların varlığıdır. Uluslararası düzeyde uygulanan yaptırımlar ile uluslararası barış ve güvenliğin korunması arasında bir bağlantı olmasına rağmen, uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla uluslararası yaptırımların uygulanmasının anılan amacın gerçekleştirilmesi için iyi bir araç olup olmadığına ilişkin tartışma güncelliğini korumaktadır.

Yaptırımlarla ilgili olarak ortaya çıkan diğer hususlardan biri de bu aracın niteliğidir. Yaptırımların uluslararası barış ve güvenliği sağlamanın bir yolu olduğunun kabul edilmesi, yaptırımların bir cezalandırma yöntemi olabileceğini gündeme getirmektedir. Uluslararası hukukun

² Pazarıcı, H. (2003). *Uluslararası hukuk*. Turhan Kitabevi, 15. Bası, Ankara 2016, s.4

³ Pazarıcı, H, s. 17

büyük bir kısmı pozitivist hukuka dayanmaktadır. Bu hukuk statüsüne göre devletlerin yargılanması öngörülebilir mi? Anlaşılacağı üzere, yaptırımların uluslararası barış ve güvenliği sağlamanın bir biçimi olduğu fikrini kabul etmek, yaptırımların doğası gereği cezalandırıcı nitelikte kabul edililmeyeceği tartışmasına yol açmaktadır.

Uluslararası Hukukta Yaptırım Rejiminin Genel İlkeleri ve Özellikleri

Uluslararası hukukta yaptırım rejimini anlayabilmek için öncelikle yaptırım kavramı ve yaptırımların uygulanmasını düzenleyen ilkelerin yanı sıra yaptırımın unsurlarının incelenmesi gerekmektedir.

Yaptırım Kavramı

Uluslararası hukukta yaptırım (sanction) kavramının herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımı yoktur. Yaptırımın konusuna bağlı olarak çeşitli tanımlar sunmak mümkündür. Dolayısıyla, yaptırım yelpazesine baktığımız zaman BM şartının 39 ve 42 maddesine atfen BMGK tedbir amaçlı tavsiyeden güç kullanma kadar çeşitli yaptırımları öngörmüştür. Savaşa varmayan zorlayıcı tedbirler içerisinde mukabele-i bilmisil gibi tedbirler uygulayarak uluslararası hukuk üyesinin, uluslararası hukuka aykırı davrandığından dolayı Güvenlik Konseyinin bir cezalandırma yöntemi olarak öne sürülmüştür.⁴ Genel olarak yaptırımlar, ekonomik, askeri ve siyasi olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır. Söz konusu yaptırımların her birinin içerik olarak farklı olması nedeniyle boyutları da değişkenlik göstermektedir.⁵

"Yaptırım kavramını genel olarak hukuka uymama hallerinde cezalandırma tehdidi veya gerektiğinde cezalandırarak davranış değişikliği yaratma amacı taşıyan zorlayıcı tedbirler şeklinde tanımlamak mümkündür"⁶

Yaptırımlar taraflarına göre tek taraflı ve çok taraflı olmakla birlikte, uygulayıcıları açısından, bölgesel ve evrensel yaptırımlar açısından, konularına göre, Ekonomik yaptırımlar, ticari yaptırımlar, askeri yaptırımlar, iletişim alanında yaptırımlar olarak sınıflandırılabilir.⁷

Ekonomik yaptırımlar, bir devleti ekonomik olarak piyasadan çıkarmak anlamına gelmektedir. Bir devlet veya ona bağlı kuruluşların ekonomisine yönelik yaptırım uygulamak için çeşitli önlemler alınabilmektedir. Ekonomik yaptırım, yaptırım uygulanan devletle ticari işlem yapmamak veya ilgili

⁴ Süleyman, D. O. S. T, Korkmaz, Z. (2015). Savaşa Varmayan Zorlama Yolu Olarak Zararla Karşılık Ve Bazı Uygulamalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 111-157.

⁵ Abi-Saab, G. (2001). The concept of sanction in international law. In *United Nations sanctions and international law* (pp. 29-41). Brill Nijhoff.

⁶ ŞİMŞEK, G. E. (2020). Uluslararası Hukuk Açısından Ekonomik Yaptırımlar ve ABD'nin Tek Taraflı Yaptırımlarının Kısa Bir Değerlendirilmesi. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(4), 2049-2078.s.2053

⁷ Mehdilo, Abolhasani Histani, Rızai. (2019). Bulanık hiyerarşik analiz yöntemi kullanılarak ekonomik yaptırım türlerinin sıralanması ve yaptırım risk endeksinin tahmin edilmesi. *Bilimsel Üç Aylık Uygulamalı İktisat Teorileri*, 6(2), 47-72, s.39

devletten mal veya hizmet satın almamak gibi işlemleri veya ilgili devletin yurt dışındaki hesaplarına bloke koymayı içermektedir. Bu, devletin yurt dışındaki varlıklarının bloke edilmesinin ve anılan varlıkların ülkeye transferinin veya varlıkları kontrol etmesinin önlendiği anlamına da gelmektedir. Yaptırım uygulanan devletin kurum ve kuruluşlarıyla bankacılık faaliyetlerinde bulunmamak, ekonomik yaptırımların bir başka boyutudur. Aynı işlem ister gerçek ister tüzel kişiler olsun, ilgili devlete mensup veya onunla herhangi bir ticari ilişkisi olan kişiler için de geçerlidir. Bu nedenle, özel olarak belirlenmiş vatandaşların (specially designated national) mal varlıklarının bloke edilmesi veya dondurulmak suretiyle de ekonomik yaptırımların uygulandığı söylenebilmektedir. Bu, bir ülkenin sermaye, mal veya ekonomik faaliyetlerinin belirli bir amaç veya genel olarak durdurulduğu anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla ekonomik yaptırım, bir devlete mensup özel kişi veya kamu kurumlarının ekonomik faaliyetlerini durdurmak amacıyla alınan her türlü önlem anlamına gelmektedir.

Askeri yaptırımlar ise, askeri teçhizat satmamak, askeri bilgi paylaşmamak veya ortak askeri operasyonlar yürütmemek, askeri yardımları kesmek vb. gibi bir devletin askeri kabiliyetini zayıflatma amacını taşımaktadır. Dolayısıyla askeri yaptırım, bir devlete karşı askeri nitelikte olan her türlü faaliyetin durdurulması anlamına gelmektedir.

Siyasi yaptırımlarda ise iki hususu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Birincisi, yaptırım uygulanan devletle her türlü iletişimi kesmek, ikincisi ise sunduğu her türlü iletişim hizmetini durdurmaktır.

Dolayısıyla genel olarak yaptırım kavramının, yaptırım uygulayan devlet tarafından, yaptırım uygulanan devlet ile birlikte yürütülen faaliyetlerin durdurulması ve yaptırıma konu olan her türlü faaliyetin gerekli araçlar kullanmak suretiyle engellenmesi anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

Yaptırım Rejiminin Tarihsel Gelişimi

BM Güvenlik Konseyi'nin enerji ile ilgili yaptırımları ülkelere ve terör örgütlere yönelik aşağıdaki gibi uygulanmıştır:

- (i)- Güney Rodezya'ya yönelik 1966 tarihli ve 221 sayılı kararı⁸,
- (ii)- Irak'a yönelik 1990 tarihli ve 661 sayılı kararı⁹ ve 1995 tarihli ve 986 kararı¹⁰,
- (iii)- Yugoslavya Cumhuriyetine yönelik 1992 tarihli ve 787 sayılı kararı¹¹,
- (iv)- Libya'ya yönelik 1993 tarihli ve 883 sayılı kararı¹² ve 2011 de uygulanan 1970

⁸ UN Doc. S/Res/221 (1966).

⁹ UN Doc. S/Res/661 (1990).

¹⁰ UN Doc. S/Res/986 (1965).

¹¹ UN Doc. S/Res/787 (1992).

¹² UN Doc. S/Res/883 (1993).

¹³ve 1973 sayılı kararları¹⁴,

- (v)- Haiti'ye yönelik 1993 tarihli ve 841 sayılı kararı¹⁵,
- (vi)- Angola'ya yönelik 1993 tarihli ve 864 sayılı kararı¹⁶,
- (vii)- Sierra Leone'ye yönelik 1997 tarihli ve 1132 sayılı kararı¹⁷,
- (viii)- Terör örgütleri Daiş, El Kaide'ye yönelik 2015 tarihli ve 2199 sayılı kararı¹⁸.

Ayrıca, AB'nin enerji ile ilgili yaptırımları ülkelere yönelik aşağıdaki gibi uygulanmıştır:

- (i)- Irak'a yönelik 2003 tarihli ve 495 sayılı ortak kararı¹⁹,
- (ii)- İran'a yönelik en sert yaptırımlar 2010 – 2012 yılları arasında yapılmıştır,
- (iii)- Suriye'ye yönelik 2012 tarihli ve 36 sayılı kararı²⁰,
- (iv)- Ukrayna ile ilgili Rusya'ya yönelik 2014 tarihli ve 833 kararı²¹ ve ayrıca 2014 tarihli 1290 sayılı kararı²²,
- (v)- Ukrayna'ya yönelik 2014 tarihli ve 825 sayılı kararı²³.

BM Güvenlik Konseyi, 1968'de Güney Rodezya'da gayri meşru yollarla iktidara el konulmasına tepki olarak ilk yaptırım rejimini uygulamıştır.²⁴ Ancak, Güvenlik Konseyi'nin 1966 tarihli ve 221 sayılı kararında petrol kısıtlamaları getirme geçmişi bulunmaktadır. Bu karar gereğince Konsey Rodezya'ya petrol kısıtlamalarını getirmeyi kararlaştırmıştır. Bu karara göre, Portekiz hükümetine, petrolün Beira'dan Güney Rodezya'ya pompalanmasına izin verilmemesi, almaması, tüm ülkeleri Rodezya'ya petrol taşıyan gemilerin yönünü değiştirilmesinin sağlanmasını ve İngiliz ve Kuzey İrlanda hükümetlerini, güvendiği gemileri önlemek için gerekirse güç kullanmaya çağırıştır.²⁵

Güvenlik Konseyi, 19 Mart 1968 tarihli 1399. toplantısında Güney Rodezya'daki durumu gözden geçirmiştir. 29 Mayıs 1968'de Konsey, 253 sayılı Kararı uyarınca Güney Rodezya halkının temel hak ve özgürlüklerinin ihlali olan tutuklama, hapis ve idam dahil tüm siyasi baskı eylemlerini

¹³ UN Doc. S/Res/1970 (2011).

¹⁴ UN Doc. S/Res/1973 (2011).

¹⁵ UN Doc. S/Res/841 (1993).

¹⁶ UN Doc. S/Res/864 (1993).

¹⁷ UN Doc. S/Res/1132 (1997).

¹⁸ UN Doc. S/Res/2199 (2015).

¹⁹ CP. 2003/495/CFSP.

²⁰ CR. No 36/2012.

²¹ CR. No 833/2014.

²² CR. No 1290/2014.

²³ CR. No 825/2014.

²⁴ DPPA, "Subsidiary Organs of the United Nations Security Council", *Fact Sheets*, 2021, s. 4.

²⁵ SC, Resolution 221(1966) of 6 April 1966.

kınamış ve BM Genel Kurulu'nun 1514 sayılı kararıyla birlikte ülkedeki ayaklanmaya son vermek için tüm BM üye devletlerinin şu önlemleri alması gerektiğini bildirmiştir:

- 1- Güney Rodezya menşeli tüm mal ve ürünlerin ithalatı ve ihracatının durdurulması;
- 2- Taraf Devlet vatandaşları tarafından Güney Rodezya'ya karşı alınan malların önlenmesi;
- 3- Taraf ülkelere veya vatandaşlarına ait gemi veya uçakların geçmesinin engellenmesi;
- 4- Taraf devletler veya vatandaşları tarafından herhangi bir mal veya ürünün satışı veya temininin engellenmesi.

Buna karşı, Güvenlik Konseyi'nin yaptırım rejimine ilişkin en son kararlarından biri Mali Cumhuriyeti'ne yönelik olmuştur. Söz konusu yaptırım rejimi 2017 yılında başlamıştır. Güvenlik Konseyi'nin 2374 sayılı Kararı, 2015 yılında Mali hükümeti ile l'Azawad Silahlı Gruplar (des Mouvements de l'Azawad coalition of armed group) arasında imzalanan Barış ve Uzlaşma Anlaşmasının (Agreement on Peace and Reconciliation) uygulanmasını engelleyen kişi ve kuruluşlara yönelik olmuştur.

Ağustos 2017'de Mali hükümeti ile Dulazadad Riyali hareketi arasındaki çatışmaların yeniden başlamasıyla Mali Hükümeti, Güvenlik Konseyi'nden anlaşmanın uygulanmasını engellemekten sorumlu olanlara derhal yaptırım uygulanmasını talep etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak, Güvenlik Konseyi, 29 Haziran 2017 tarihli 2364 sayılı kararıyla konuyu ele almış²⁶ ve Anlaşmanın uygulanmasını engellemek veya tehdit etmek amacıyla hareket edenlere yönelik yaptırım rejimi getirmiştir. Söz konusu yaptırımlar çatışmalara yeniden başlayan ve ateşkes çağrısını ihlal eden ve silahlı saldırılar düzenleyenlere yönelik olmuştur. Güvenlik Konseyi yaptırımlarını 31 Ağustos 2019'da yenilemiştir.

Güvenlik Konseyi 2374 sayılı kararıyla, ilgili kişilerin mal varlıklarının bloke edilmesi ve seyahat yasaklaması konularını içermektedir. Bu yaptırımlar, Yaptırımlar Komitesi tarafından eylemlere doğrudan veya dolaylı olarak dahil olan sorumlu, uygulayıcı, doğrudan veya dolaylı olarak müdahil olduğu kabul edilen kişi ve kuruluşlara uygulanmıştır.²⁷

Konsey, Mali'nin mevcut durumunu uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak görmüş ve aşağıdaki kararları vermiştir:

1. Seyahat kısıtlamasına yönelik karar: Bu karara göre, bir yıllık bir süre içinde, tüm üye devletler, karar uyarınca oluşturulan komite tarafından belirlenen kişilerin

²⁶ SC, Resolution 2364 (2017), Adopted by The Security Council at its 7991st meeting, S/RES/2364, 29 June 2017, P.4.

²⁷ DPPA, "Subsidiary Organs of the United Nations Security Council", *Fact Sheets*, 2021, s.32.

ülkelerine giriş veya ülkesinden geçişini önlemek için gerekli önlemleri almalıdır ve listede yer alan bir kişinin seyahat yasağını ihlal ederek seyahatini bilerek kolaylaştıran kişiler komite tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde gözletilmektedir.

2. Mal varlıklarının dondurulmasına yönelik karar: Bu karara göre, bir yıllık bir süre içerisinde, tüm üye devletlerin, kendi topraklarında sahip olunan veya kontrol edilen tüm fonları, diğer mali varlıkları ve ekonomik kaynakları gecikmeksizin dondurulacağına karar verilmiştir. Ayrıca, üye devletler, hesaplardan vadesi gelen faizler veya diğer kazançların dondurulan hesaplara eklenmesine veya söz konusu hesapların oluştuğu tarihten önce ortaya çıkan sözleşmeler ve yükümlülükler uyarınca ödenmesi gereken ödemelere izin verebileceğini kararlaştırabilir ve devletlerin ödemenin yapılmadığına karar vermesi şartıyla, belirlenen kişi veya kuruluşun listelenmesinden önce akdedilen bir sözleşmeye göre vadesi gelen ödemeyi yapmasını engellemeyeceği kararlaştırılmıştır.²⁸

Konsey 2480 sayılı kararında, Mali hükümetine ve çatışmaya taraf olanlara, anlaşmanın somut, makul tedbirlerle uygulanmasını hızlandırmaya devam etmeleri için çağrıda bulunurken, 1374 sayılı kararında ise yaptırım uygulanan kişi ve kuruluşların herhangi bir mali, operasyonel veya lojistik destekten yararlanmaması gerektiğini vurgulamıştır.²⁹ Dolayısıyla 2374 karardaki yaptırım listesinde yer alan kişi veya kuruluşların, listeden çıkarılıncaya kadar ve paragraf 2, 5, 6'da belirtilen muafiyetlere hanel getirmeksizin Mali'de bulunan BM kuruluşlarından herhangi bir mali, operasyonel veya lojistik destekten yararlanamayacaklarını vurgulamaktadır. Ardından Güvenlik Konseyi 2484 sayılı kararında bu önlemleri 31 Ağustos 2020'ye kadar uzatma kararı almıştır.

BM Şartı'nın VII. Bölümü çerçevesinde hareket ederek;

- 1- 2374 (2017) sayılı kararın 1 ila 7. paragraflarında belirtilen tedbirlerin 31 Ağustos 2020'ye kadar uzatılmasına karar vermiştir,
- 2- Bu tedbirlerin, 2374 (2017) sayılı kararın 8. ve 9. paragraflarında belirtildiği gibi, Komite tarafından belirlenen kişi ve kuruluşlara uygulanacağı kabul edilmiştir.³⁰

Yaptırım rejimlerinin en kısa süreli olanı, 17 Mayıs 2000'de başlayıp 15 Mayıs 2001'e kadar süren Eritre / Etiyopya'ya karşı uygulanmıştır.³¹

²⁸ SC, Resolution 2374 (2017) Adopted by the Security Council at its 8040th meeting, on 5 September 2017, S/RES/2374 (2017), 5 September 2017, pp.4-5.

²⁹ SC, Resolution 2480 (2019) Adopted by the Security Council at its 8568th meeting, on 28 June 2019, S/RES/2480 (2019), 28 June 2019, P.3. Para.3.

³⁰ Ibid.

³¹ DPPA, "Subsidiary Organs of the United Nations Security Council", *Fact Sheets*, 2021, s.4.

Güvenlik Konseyi günümüze dek belirli ülkeleri veya gruplara yönelik yaklaşık 30 yaptırım rejimi uygulamaya koymuştur. Bu yaptırım rejimleri Güney Rodezya, Güney Afrika, eski Yugoslavya, Haiti, Angola, Liberya, Eritre / Etiyopya, Ruanda, Sierra Leone, Fildişi Sahili, İran, Somali, IŞİD, El Kaide, Irak, Sudan, Lübnan, Libya, Taliban, Gine-Bissau, Yemen, Güney Sudan, Mali, DRC, CAR ve DPRK ülke ve grupları kapsamıştır.³²

Yaptırım rejimi uygulamaları, genellikle çatışma durumu Konsey tarafından sürekli olarak değerlendirilmek suretiyle değiştirilebilmekte veya iptal edilebilmektedir. Şu ana kadar en uzun süreli yaptırım rejimi Somali’de olmak üzere, on dört aktif yaptırım rejimi bulunmaktadır. Somali’ye karşı 1992’de başlatılan yaptırım günümüzde devam etmektedir.

Uluslararası Hukukta Yaptırım Rejiminin İlkeleri ve Sınırlamaları

Yaptırımlar rejiminde dikkat edilmesi gereken en önemli konulardan biri, yaptırımların uygulanmasında uyulması gereken ilkeler ve sınırlamalardır. Bu ilke ve sınırlamaların temeli, BM Şartı’nın 24. maddesinde aranmalıdır. BM Şartı’nın 24. maddesinin ikinci fıkrası şu şekildedir: *“Bu görevlerin yapılmasında, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine uygun olarak hareket eder.”*

Bu, Konseyin yaptırımların uygulanması da dahil olmak üzere, görev ve yetkilerini yerine getirirken BM Şartı’nın amaç ve ilkelerini göz ardı edemeyeceği anlamını taşımaktadır. Öncelikle Şartın 1. maddesinde belirtilen amaçlara ulaşmak için yaptırımlar zorunludur. İkinci olarak Şartın 2. maddesinde belirtilen 3. fıkrası uyarınca, yaptırım rejimlerinin amacına ulaşması için gereklilik ve orantılılık ilkeleri çerçevesinde olması gerektiği sonucuna varılabilir. Yaptırımların orantılılık ve gereklilik ilçesine dayandığı taktirde BM’nin amacı olan barış ve güvenlik sağlanabilir. Aynı zamanda uluslararası hukukunun, örneğin, üyelerinin egemen eşitliği, uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarını, uluslararası barış ve güvenliği çerçevesinde çözülmesi ilkelerine de saygı duyulmalıdır.

Gereklilik İlkesi

Yaptırımlara başvururken dikkat edilmesi gereken ilk husus, bu tedbirlere başvurma gerekliliğidir. BM Şartı, yaptırımların gerekli olmasını şart koşmasa dahi, gereklilik ilkesi uluslararası hukukta bilinen temel bir ilkedir. Uluslararası hukukta gereklilik ilkesi, birçok durumda uluslararası ve bölgesel sözleşmeler ve uluslararası tahkim içtihatlarında dikkate alınmıştır. Uluslararası hukukta gereklilik ilkesi o kadar önemli hale gelmiştir ki, çeşitli alanlarda uluslararası aktörlerin görevlerini değerlendirmek için bir kriter olarak görülebilmektedir. Devletler, bir sözleşme hükümlerinin tam olarak uygulanmasını sağlamak için istisnai eylemlerde bulunmalarına izin verildiği durumlarda, eylemlerinin gerekli olması lazımdır. Birçok durumda, uluslararası anlaşmalar bu yaklaşımı temel almıştır. Gereklilik konusu, Deniz Hukuku Sözleşmesinde defalarca dile getirilmiştir. Örneğin,

³² Ibid.

sözleşmenin 18. maddesinin ikinci fıkrası şu şekildedir: “Geçiş sürekli ve çabuk olacaktır. Bununla beraber, durma ve demirleme sadece seyrüseferin olağan olaylarından olduğu veya mucbir sebep veya yardım ihtiyacı nedeniyle gerekli olduğu veya tehlike veya yardım ihtiyacı içinde bulunan kişilere, gemilere veya uçaklara yardım götürülmesi amacıyla olduğu takdirde, geçiş, durma ve demirlemeyi de içerir.”

Söz konusu Sözleşmenin 25. maddesinin birinci fıkrası, güvenli olmayan geçişi önlemek için sadece yetkili devletin gerekli önlemleri almasına izin vermektedir. Bu madde gereğince: “Sahildar devlet, karasularında zararsız olmayan her türlü geçişi engellemek için gerekli tedbirleri alabilir.”

Bu sözleşmede öngörülen diğer bir sınırlama ise, yabancı gemiler üzerinde cezai yargılama yetkisinin kullanılmasıdır. Sözleşmenin 27. maddesi, yabancı bir gemide cezai yargı yetkisine ilişkin şu hususları belirtmektedir:

- 1- Karasularından geçen yabancı gemide, geçiş sırasında işlenmiş bir suçtan ötürü bir şahsın tutuklanması veya bir soruşturmada bulunması amacıyla sahildar devlet aşağıdaki durumlar dışına cezai yargı yetkisini kullanmamalıdır: (...)
- d) Eğer bu tedbirler uyuşturucu maddelerin veya uyuşturucu ilaçların gayri meşru trafiğinin önlenmesi için gerekli ise;”

Dolayısıyla, bu Sözleşmede öngörülen sınırlamalardan herhangi birini uygularken, önlem alınması gerekli olmalıdır. Bu konu Deniz Hukuku Sözleşmesi ile sınırlı değildir. Aynı yaklaşım insan hakları sözleşmelerinde de görülmektedir.³³

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), sınırlayıcı koşulların mutlak olmayan haklara uygulanmasında³⁴ bu kriterin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Örneğin, Sözleşmenin 5. maddesine göre, özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik getirilen sınırlamalar gerekli olmalıdır. Söz konusu maddenin ilk paragrafi gereğince;

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz: (...) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;”

³³ Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, <http://www.turkishgreek.org/kuetuephane/item/153-unclos-turkish>, 22/07/2022

³⁴ Non-Absolute Rights

AİHM, Ahmet Hüsrev Altan v. Turkey davasına ilişkin kararında, Türk Anayasa Mahkemesinin, hem başvurucuların gözaltına alındığı genel koşulları hem de önündeki davanın özel koşullarını göz önünde bulundurarak, başvurucuların tutukluluğunun yasal gerekçelerinin olduğuna, delillere müdahale etme riskinin ve kaçabilecekleri şüphesinin bulunduğu karar verdiğine dikkat çekmiştir. Ancak AİHM'e göre soruşturma sürecinde gerçekleştirilen bu tutuklamalar, orantılılık ilkesinin bir unsuru olan "gereklilik" şartını taşımamaktadır.³⁵

Devletler, özel ve aile hayatına saygı hakkına sınırlamalar getirebilmektedir. Bu Sözleşmenin 8. maddesinin ikinci fıkrasına göre: *"Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."*

Liebscher v. Avusturya davasında³⁶, başkalarının haklarını koruma ihtiyacı konusu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından Avusturya Tapu Kaydı Yasası'nın 87 ve 94. bölümlerinin amacı olarak kabul edilmiş ve bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesinin ikinci paragrafının ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.³⁷

Buna benzer şekilde, Sözleşmenin 9. maddesinin ikinci fıkrası düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne ilişkin şu hususları düzenlemektedir: *"Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir."*

Söz konusu ilkeye diğer davalarda da istinat edilmektedir.³⁸ Olga Kudrina v. Rusya davasında³⁹ Mahkeme, şartlar ışığında olayların gerekliliğinin değerlendirilmesi dikkate alınmalıdır.⁴⁰ Diğer davalarda da Mahkeme ayrıca tüm koşullara ilişkin olarak gereklilik ilkesinin yerine getirilmesini

³⁵ ECHR, case of Ahmet Hüsrev Altan v. Türkiye, Application no. 13252/17, Judgment of 13 April 2021, Para.89.

³⁶ Bu dava, anlaşmalı bir boşanmadan sonra malın devrine ve devrin mümkün olması için kişisel verileri içeren tam boşanma anlaşmasının tapu siciline girilmesi gerekliliğine ilişkindir.

³⁷ ECHR, Liebscher v. Austria, Application no. 5434/17, Judgment of 6 April 2021, Para.57.

³⁸ ECHE, mutatis mutandis, Berladir and Others v. Russia, no. 34202/06, para. 34, 10 July 2012; Yılmaz Yıldız and Others v. Türkiye, no. 4524/06, para. 28, 14 October 2014; and Yordanovi v. Bulgaria, no. 11157/11, para. 51, 3 September 2020, mutatis mutandis, Eon v. France, no. 26118/10, para. 34 in fine, 14 March 2013.

³⁹ Mevcut davadaki ana meseleler, yerel mahkemelerin başvuran adına tanık çağırmayı reddetmesinin, başvuranın Sözleşme'nin 6, 1 ve 3 (d) maddesi kapsamındaki haklarını ihlal edip etmediği ve başvuranın davaya katılmasından kaynaklanan kovuşturma ve mahkûmiyetinin olup olmadığıdır.

⁴⁰ Olga Kudrina v. Russia, Application no. 34313/06, Judgment of 6 April 2021, Para.38.

vurgulamıştır.⁴¹ Dolayısıyla, Devletler bir sözleşmede yer alan yükümlülüklerini uygulamak istediği takdirde durumu göz önünde bulundurarak sözleşmelerde öngörülen gerekli prosedürlere ve yargılama usulüne uymak zorundadırlar.

Dolayısıyla devletler açısından gerek yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekse Sözleşmenin izin verdiği hallerde yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sapma olasılığı ile ilgili olarak gereklilik ilkesinin, uyulması gereken başlıca kriter olduğu söylenebilir. Uluslararası bir organ olarak Güvenlik Konseyi, bu ilkenin dışına kalamaz. Uluslararası hukukun aktörlerinden biri olan Konsey, görevlerini yerine getirirken gereklilik ilkesine uymak zorundadır. Bu, ilk olarak Konsey tarafından öngörülen yaptırımların gerekli olması ve ikincisi, bu gereklilik konusunu meşru bir amaca dayanması anlamını taşımaktadır. BM Şartı'nın 1. maddesine göre söz konusu meşru amaçlar şunlardır:

- 1- Uluslararası barış ve güvenliği muhafaza etmek ve bu maksatla: Barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü saldırma fiilini veya barışın başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, müessir müşterek tedbirleri almak; barışın bozulmasını intaç edebilecek milletlerarası mahiyette uyuşmazlıkların veya durumların düzeltilmesini veya çözülmesini, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak barışçı yollarla gerçekleştirmek;
- 2- Uluslar arasında, ulusların hak eşitliği prensibine ve kendi mukadderatlarını kendilerinin tayin hakkına saygı üzerine kurulmuş dostane münasebetler geliştirmek ve dünya barışının sağlanması için elverişli her türlü diğer tedbirleri almak;
- 3- Ekonomik, sosyal, fikri ve insani mahiyetteki uluslararası davaları çözerek, ırk, cins, dil veya din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve temel hürriyetlerine karşı saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek, milletlerarası işbirliğini gerçekleştirmek,
- 4- Milletlerin bu müşterek amaçlara doğru sarf ettikleri gayretlerin düzenli bir merkezi olmak.

BM Şartı'nın 41. maddesi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için yaptırımlar öngörmüş olsa da, BM Şartı'nın 24. maddesi, Şartın tüm amaç ve ilkelerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre, herhangi bir yaptırım tedbiri alınırken, 1. maddenin ilk paragrafı uyarınca gerekli olmakla birlikte, dostane ilişkilerin gelişimi, uluslararası iş birliğinin kazanılması da dikkate alınmalı ve bunlara haksız zarar verilmemelidir. Aynı zamanda şarttaki ortak hedeflere ulaşmak için BM eylemini koordine etme konusuna da hanel getirilmemelidir. Dolayısıyla, barış ve güvenliği sağlanması BM'nin diğer amaçlarını dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Şartın 25. maddesi uyarınca, BM'nin tüm üyelerinin bu şarta uygun olarak Güvenlik Konseyi kararlarını kabulü ve uygulaması unutulmamalıdır. Bu, devletlerin yaptırımları uygulama konusunda

⁴¹ ECHR, M.B. and Others v. Slovakia, Application no. 45322/17, 1 April 2021, Paras.91-92. And mutatis mutandis, Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Türkiye [GC], Application no. 24014/05, Judgment of 14 April 2015, Paras. 222-5.

da bu kriterlere uymalarının gerekli olduğu anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, devletler tarafından alınan herhangi bir yaptırım tedbiri, gereklilik ilkesine uygun olmak zorundadır.

Son olarak Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla gerekli tedbirlerin dışına çıkması için mantıklı bir neden yoktur.

Orantılılık İlkesi

Uluslararası yaptırımların uygulanmasında dikkate alınması gereken ikinci ilke Orantılılık ilkesidir. Yaptırımlar sadece şartın amaç ve ilkelerine ulaşmak ve özellikle uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesi için değil, aynı zamanda bunları bu amaca uygun hale getirmek için de orantılı bir biçimde olmalıdır. Birleşmiş Milletler Şartında gereklilik ilkesinde olduğu gibi, Orantılılık ilkesi konusunda da herhangi bir hüküm yoktur. Ancak gereklilik ilkesi gibi bu ilke de uluslararası hukukta dikkate alınmıştır.

Genel olarak, uluslararası aktörler tarafından alınan tedbirlerin meşru zemine oturtmak için gereklilik ve Orantılılık kriterleri aynı anda dikkate alınmaktadır. Nitekim AİHM kararları da bunlara bir örnektir. Mahkeme nezdinde çeşitli davalarda gereklilik ve Orantılılık ilkeleri birlikte ele alınmıştır.⁴²

Bu ilke, birçok kez davalı devletlerin davacıların haklarına saygı gösterme yükümlülüklerini ihlal ettiği iddiasıyla davacılar tarafından ileri sürülen itirazlara dayanak edilmiştir. Handzhiyski v. Bulgaristan davasında davalı devletin eylemlerinin Orantılılık esaslarına dayalı olmadığı gerekçesiyle gündeme gelmiş ve şöyle ifade edilmiştir: "... *polisin gözaltına alması ve para cezası vermesi, eyleminin önemsiz olması açısından Orantılılık ilkesine aykırılık oluşturmuştur...*"⁴³ AHİM içtihadına göre, bir eylemin orantılı olması için, yetkili makamlar, izlenen meşru amaca ulaşmak için mümkün olan birden fazla yolu seçerken, temel ilkeler üzerinde en az hak ve özgürlükleri kısıtlamaya sahip bir eylem veya araç benimsemelidir.⁴⁴

Uluslararası Adalet Divanı'nın içtihatları da Orantılılık ilkesinin Divan tarafından vurgulandığını göstermektedir. Divan, deniz sınırlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda Orantılılık ilkesini değerlendirmiştir. Divan, Deniz Hukuku Sözleşmesinin 74. ve 83. maddeleri uyarınca "adil bir çözüme ulaşma" konusundaki değerlendirmesinde Orantılılık ilkesinden yararlanmıştır. Karayip Denizi ve Pasifik Okyanusunda Deniz Sınırlandırması davasında (Kosta Rika /

⁴² ECHR, case of Ahmet Hüsrev Altan v. Türkiye, Op. Cit., Para.91.and Handzhiyski v. Bulgaria, Application no. 10783/14, Judgment of 6 April 2021, Para.44, Handyside v. the United Kingdom, 7 December 1976, Para. 48, Series A no. 24; The Sunday Times v. the United Kingdom (no.1), 26 April 1979, para. 59, Series A no. 30; and Barthold v. Germany, 25 March 1985, para. 55, Series A no. 90.

⁴³ Handzhiyski v. Bulgaria, Opcit., Para. 34.

⁴⁴ Mr. L.; Se, Mr; Tl, Mr. Case of Leyla Sahin v. Türkiye. 2005.

Nikaragua), Divan ayrıca kıyı ve ilgili deniz seviyelerini Orantılılık ilkesine göre incelemiştir. Divan söz konusu davada şunu belirtmektedir:

“Münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı ile ilgili tek deniz sınırını belirlemek için Divan, BMDHS'nin 74 ve 83. maddelerine göre “adil bir çözüme ulaşmak”tır. Divan, yerleşik içtihatları uyarınca münhasır ekonomik bölgeyi ve kıta sahanlığını üç aşamada sınırlamıştır. İlk olarak, Taraflar ilgili kıyılarında en uygun taban noktalarını kullanarak geçici olarak bir eşit mesafe çizgisi çekecektir. İkinci olarak, geçici olarak çizilen eşit mesafe çizgisinin ayarlanmasını haklı gösterebilecek ilgili koşulların olup olmadığını değerlendirecektir. Üçüncü olarak, Tarafların ilgili kıyılarının uzunluğu ile bunlara ait olduğu tespit edilen deniz alanları arasında belirgin bir Orantılılık olup olmadığını kontrol ederek ilk iki aşamadan kaynaklanan sınırın genel hakkaniyetini değerlendirecektir.”⁴⁵

Bu mesele, Divanın deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin diğer kararlarında daha önce de kullanılmış olup, Orantılılık ilkesini içtihatlarında⁴⁶ adil bir çözüme ulaşmak için bir kriter olarak kabul ettiği göstermektedir.

Uluslararası Hukukun Gözetilmesi ve Saygı

Yaptırımların uygulanmasında dikkate alınması gereken en önemli kısıtlamalardan biri genel olarak tüm uluslararası hukuk ilkelerine saygıdır. Uluslararası hukuk, uluslararası toplumdaki aktörlerin davranış biçimini belirleyen bir dizi kural ve ilkeler olarak kabul edilmekte ve çeşitli etkileri bulunmaktadır. Diğer etkenlerin yanı sıra, her uluslararası aktör bu kurallara göre hareket etmekle yükümlüdür. Bu kurallardan bazıları doğası gereği rızaya dayalıdır ve bu nedenle hükümetler bu kurallara ancak kendi rızaları ile uyabilmektedir. Ancak bu kurallardan bazıları uluslararası düzenin temelini oluşturur ve bu nedenle hükümetlerin rızası olmasa dahi saygı gösterilmesi gerekmektedir.

Uluslararası toplum yaptırımların bir devlet ve örgütün uluslararası hukuku ihlal etmesine bir yanıt olmasını amaçlarsa da, yaptırımların kendisinin uluslararası hukuku ihlal etmemesi gerekmektedir. Yaptırım uygulayan kurum ve kuruluşlara verilen yetki uluslararası hukuktan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, bu kurumlar ve kuruluşlar, kökleri uluslararası hukuka dayanan bir

⁴⁵ ICJ, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment of 2 February 2018, Para.135.

⁴⁶ Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, I.C.J. Reports 2009, pp. 101-103, paras. 115-122; Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012 (II), pp. 695-696, Paras. 190-193; Maritime Dispute (Peru v. Chile), Judgment, I.C.J. Reports 2014, p. 65, para. 180). Mahkeme, Karadeniz'de Denizlerin Sınırlandırılmasına İlişkin Kararında (Romanya/Ukrayna) belirtilen üç aşamalı metodolojinin, deniz sınırlarının sınırlandırılması talep edilen diğer uluslararası mahkemeler tarafından da benimsendiğini kaydeder. (see e.g. Delimitation of the Maritime Boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/ Myanmar), Judgment, ITLOS Reports 2012, pp. 64-68, Paras. 225-240 ; Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration (Bangladesh v. India), Award of 7 July 2014, International Law Reports, Vol. 167, pp. 111-114, Paras. 336-346).

tüzel kişiliğin eylemlerine ilişkin kural ve düzenlemelerini ihlal edemezler. Özetle, uluslararası aktörler tarafından yaptırımların uygulanması, uluslararası hukuku kurallarına aykırı olmamalıdır.

BM Şartı'nın 24. maddesinin ikinci fıkrası şu şekildedir: *“Bu görevlerin yerine getirilmesinde, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler amaç ve prensiplerine uygun olarak hareket eder...”*

Bu, Konsey'in yaptırımların uygulanması da dahil olmak üzere görevlerini yerine getirirken BM Şartı'nın amaç ve ilkelerini göz ardı edemeyeceği anlamına gelmektedir. Şart'ta belirtilen ilke ve amaçların hiçbirinin uluslararası hukuka atıfta bulunmadığı belirtilmelidir. Dolayısıyla, Güvenlik Konseyi'nin yalnızca yaptırımların uygulanmasında 2. maddede belirtilen ilkelere bağlı olduğu ve uluslararası hukukun diğer kurallarına bağlı olmak zorunda olmadığı anlaşılabilmektedir.⁴⁷ Aynı zamanda, Şart'ın 2. Maddesinde belirtilen ilkelerin tamamı Güvenlik Konseyi'nin eylemleriyle ilgili değildir. Bu nedenle, Konseyin yaptırımlardan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde şartın 2. Maddesinin 5. fıkrasını dikkate almaması gerekmektedir. Ayrıca, Konsey, tüm üyeler gibi, üye devletlerin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı zor ve tehdit kullanma eylemlerinden kaçınmalıdır. Bu nedenle, Konseyin yaptırımları bu yaklaşımı dikkate almak zorundadır.

Güvenlik Konseyi uygulaması, uluslararası hukukun Konsey tarafından dikkate alınan kriterlerden biri olarak göstermektedir. Bir örnek vermek gerekirse, uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülükleri vurgulayan, 2021 tarihli ve 2565 sayılı Konsey Kararında Koronavirüs hastalığı (COVID-19) pandemisiyle mücadele ve bu salgından sürdürülebilir şekilde kurtulmanın daha fazla ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirliği ve dayanışma ile Birleşmiş Milletler'in (BM) kilit bir rol oynamasıyla koordineli, kapsayıcı, kapsamlı ve küresel bir uluslararası müdahale gerektirdiğini yeniden teyit etmektedir.⁴⁸ Diğer bir örnek ise, Konseyin Somali'nin egemenlik hakkı ve birliğine saygı duyduğu 8 Kasım 2013 tarihli 2125 sayılı karardır.⁴⁹ Haydutluk tanımı düşünüldüğünde konunun önemi ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle, Somali'nin deniz alanlarında haydutlukla mücadele için yapılacak herhangi bir eylem, uluslararası hukuk kapsamındaki haydutluk tanımının dışındadır. Dolayısıyla, yapılacak eylemlerin konsey kararıyla bir alakası yoktur.

Yaptırım Rejiminin Unsurları

Yaptırım rejimi genellikle yaptırımı uygulayanlar, yaptırım konuları, yaptırımın nedenleri ve son olarak yaptırımın içeriği olmak üzere birkaç unsurdan oluşmaktadır. Belirli bir neden veya nedenlerle bir kurum veya kuruluş tarafından yaptırıma tabi tutulan herhangi bir eylem, başka bir kurum veya kuruluşa uygulanır. Her yaptırımın dört unsuru bulunmaktadır. Bu bölümde ilk üç unsur

⁴⁷ Karagözoğlu, C. (2019). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararları ve İnsan Hakları İlişkisi. *Public and Private International Law Bulletin*, 39(1), S.236.

⁴⁸ Resolution 2565 (2021), Adopted by the Security Council on 26 February 2021, S/RES/2565 (2021), p.1.

⁴⁹ Resolution, 2125 (2013), Adopted by the Security Council at its 7061st meeting, S/RES/2125 (2013), 18 November 2013, p.1.

incelenmektedir. Son unsur olan yaptırımların içerik ve türü, ikinci bölümde bağımsız olarak ele alınacaktır.

Yaptırım Rejiminin Uygulayıcıları

Yaptırım rejimi genellikle yaptırımı uygulayanlar, yaptırım konuları, yaptırımın nedenleri ve son olarak yaptırımın içeriği olmak üzere birkaç unsurdan oluşmaktadır. Belirli bir neden veya nedenlerle bir kurum veya kuruluş tarafından yaptırıma tabi tutulan herhangi bir eylem, başka bir kurum veya kuruluşa uygulanır. Her yaptırımın dört unsuru bulunmaktadır. Bu bölümde ilk üç unsur incelenmektedir. Son unsur olan yaptırımların içerik ve türü, ikinci bölümde bağımsız olarak ele alınacaktır.

Yaptırımların ilk unsuru yaptırımın uygulayıcılarıdır⁵⁰. Yaptırımların uygulayıcıları aslında yaptırımların belirli bir kişiye uygulanması gerektiğine karar veren kişi veya kuruluşlardır. Genel olarak, yaptırım uygulayıcılar iki kategoriye ayrılabilir:

- 1- Uluslararası Kuruluşlar
- 2- Devletler

Uluslararası kuruluşlar ve devletlerin yaptırım tedbirleri arasında farklılıklar bulunmaktadır⁵¹.

Uluslararası Kuruluşlar

Uluslararası kuruluşlar, diğer uluslararası aktörler tarafından, genellikle de devletler tarafından oluşturulan kuruluşlardır. Bu kuruluşların belirli yetkinlikleri, ilkeleri ve hedefleri vardır ve bu nedenle faaliyetleri, kuruluş amaçlarındaki kapsama bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Uluslararası kuruluşlar ekonomik, askeri ve kültürel hedefler izlemektedirler ve bu nedenle sadece bazılarının uygulama yetkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla uygulama yetkisi niteliğindeki mekanizmalara başvuramayan kuruluşlar yaptırım uygulayamazlar. Başka bir deyişle, yetkileri ya koruma sağlamak ya da amacı esas olarak uluslararası hukukun belirli bir alanında uygulama yetkisi olan uluslararası kuruluşlar yaptırım uygulayabilmektedir. Aslında bu kuruluşların yaptırım faaliyetleri, yaptırım uygulayıp uygulamama kararı ile sınırlıdır. Dolayısıyla bu kuruluşlarla ilgili ilk olarak belirtilmesi gereken konu, bu kuruluşların hangi koşullarda yaptırım uygulayacakları ile ilgilidir. İkinci konu yaptırımların türleri ile ilgilidir. Üçüncü konu uygulanan yaptırımların hangi hukuki çerçeveye dayandığı ile ilgilidir. Dördüncü konu, özel bir durum yaptırım uygulama kriterlerini karşılıyor ise

⁵⁰ Dorff, C., & Minhas, S. (2017). When do states say uncle? Network dependence and sanction compliance. *International Interactions*, 43(4), 563-588.

⁵¹ Marzban, Ostadzad, Ali Hossein. (2015). "Ekonomik yaptırımların İran'ın üretimi ve sosyal refahı üzerindeki etkisi: genelleştirilmiş stokastik büyüme modeli yaklaşımı". *İran Ekonomik Araştırmaları*, 63(20), 37-70.s.12

öngörülen yaptırımlardan hangisinin uygulanması gerektiğine yöneliktir. Beşincisi ise bu yaptırımların nasıl uygulanacağı ile ilgilidir.⁵²

Bir diğer konu da yaptırımların uygulanmasıdır. Uluslararası kuruluşlara ve devletlere uygulanan yaptırımların önemli bir kısmı yine uluslararası kuruluşlar tarafından uygulanmaktadır. Uluslararası kuruluşlar, diğer uluslararası aktörleri, belirli bir aktöre karşı öngörülen yaptırımları uygulamaya veya bunun uygulanmasını sağlamak ve garanti altına almak için uygun önlemleri almaya çağırılmaktadır. Bu nedenle, uluslararası kuruluşların yaptırım tedbirleri hem konu hem de uygulama açısından sınırlıdır.

Devletler

Devletler, en önemli uluslararası aktörler olarak kabul edilmektedir. Uluslararası kuruluşlar gibi, uluslararası toplumun bu üyeleri de, yaptırımlara katılabilmektedir. Genel olarak, devletlerin yaptırım faaliyetleri iki kategoriye ayrılmaktadır. Birincisi, uluslararası kuruluşların yaptırım tedbirleriyle ilgili yaptırım faaliyetleri: Devletlerin bu tür yaptırımlarda aktif ve pasif olmak üzere iki rolü vardır. İlk kategoride devletler, uluslararası kuruluşlara yaptırım uygulanmasını önermekte ve aynı zamanda uluslararası kuruluşların yaptırım kararlarını uygulamakla yükümlüdür. Yaptırımların uygulanmasına yönelik uygun mevzuat, gerekli yerel kurum ve kuruluşların kurulması, yaptırımların uygulanmasının bir kısmının sağlanması için tedbirlerin denetlenmesi ve yaptırım ihlali durumlarında müdahale tedbirlerinin ele alması ve son olarak alınan tedbirlerin raporlanması gibi tedbirler bu kategoriye dahildir.

Devlet yaptırımlarının ikinci kategorisi ise, birincil veya bireysel yaptırımlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla devletler, bağımsız kuruluşlar olarak kendileri de yaptırım uygulayabilmektedirler. Bu tedbirler uluslararası kuruluşların yaptırımlarına uygun veya paralel veya onlardan ayrı olabilmektedir. Devletler, aynı konuda uluslararası kuruluşların yaptırımlarının yanı sıra tamamlayıcı önlemler de alabilmektedir. Bu gibi durumlarda uluslararası kuruluşların ihtiyaç duyduğu kriterler dikkate alınmalıdır.

Yukarıda değinildiği üzere, yaptırımlar, bir devletin tek başına ve bağımsız olarak uyguladığı bir uygulama olarak da görülebilmektedir. Bu tür yaptırımlar iki ana nedenden dolayı uygulanabilir. Birincisi, uluslararası kuruluşların belirli bir durumda yaptırımlara başvurma konusunda isteksiz olmaları veya buna muktedir olmamalarıdır. İkincisi ise, devletler kendi ulusal çıkarlarına ve takdir yetkilerine uygun olarak yaptırım uygulayabilmektedir.

Uluslararası kuruluşların aksine, devletler kendi yaptırımlarını kendileri uygulamaktadır. Ancak bu, uygulama kapsamını kendi kurumlarının ötesine genişletemeyecekleri anlamına gelmez. İkincil

⁵² Pazarıcı, Hüseyin. Uluslararası Hukuk. Gözden Geçirilmiş, 2016, 15. SS.184-203.

yaptırımlar gibi durumlarda, devletler diğer uluslararası aktörler tarafından uygulanacak yaptırımları öngörmek suretiyle hayata geçirebilmektedir.

Uluslararası kuruluşların aksine, devletlerin belli bir toprak parçası üzerinde egemenlik hakkı vardır. Bu nedenle coğrafi kapsam meselesi, devletlerin yaptırım tedbirlerinde düşünülebilmektedir. Devlet yaptırımları, bölgesel veya ülke dışı bir temelde tasarlanabilmektedir. Örneğin, bir devlet başka bir devletin kendi iç pazarlarına erişimini veya o ülkenin vatandaşlarının kendi topraklarındaki faaliyetlerini yasaklayabilmektedir.

Ulus-ötesi yaptırımlar, çeşitli faaliyetlere ve bunların etkilerine daha çok odaklanmaktadır. Örneğin, yaptırım uygulayan bir devlet, belirli bir devlete bankacılık veya ulaşım hizmetleri veya sigorta sağlanmasını yasaklayabilir. Bu gibi durumlarda, bu hizmetlerin yaptırım uygulanan ülke içinde veya dışında verilip verilmediğinin önemi yoktur, ancak önemli olan bu hizmetlerin o devletin kontrolü altındaki kişiler tarafından sağlanmamasıdır.

Yaptırımların uygulanması veya uygulanmamasının yaptırım uygulayan ülke için sonuçları eylemlerle sınırlı olabilir. Örneğin, yaptırım uygulayan bir devlet, yaptırıma taraf olan ülkenin menşei veya varış yeri ne olursa olsun, yaptırıma taraf olan devletin vatandaşları tarafından sahip olunan veya bunlarla ilgili olan devlet veya vatandaşlara ait olan mülke yerel şirketler tarafından herhangi bir bankacılık, sigorta veya ulaşım hizmeti sağlayabilir. Bu gibi durumlarda, nakliye şirketleri, örneğin, yaptırım uygulanan ülkeye, yaptırım uygulayan ülkenin menşe veya varış noktasına herhangi bir taşıma hizmeti sağlayamayacağı gibi, her iki ülke dışında iki nokta arasında taşımanın yapıldığı durumlarda da hizmet sağlayamaz. Başka bir deyişle, yaptırım uygulanan ülke ile herhangi bir şekilde ilgili olan her türlü ulaşım faaliyeti yasaklanabilmektedir.⁵³

Uluslararası kuruluşlar ve devletlerin yaptırım faaliyetlerinin ortak yönü, her ikisinde de üç kurumun var olmasıdır: yaptırım uygulayan, yaptırım uygulanan, yaptırımı uygulama yükümlülüğü olanlar. Uluslararası kuruluşların yaptırımlarında devletler ve diğer paydaşlar etkili olabilmektedir. Ancak devlet yaptırımlarında, yükümlüler genellikle yaptırımı uygulayan devletin vatandaşları veya devlet kontrolü altındaki diğer kişilerdir. Uluslararası kuruluşların yaptırımları, paydaşlar ve devletler arasında vatandaşlık veya ikamet ilişkisi gerektirmez. Yaptırım politikalarını uygulayan devletlerin, uyruklarına bakılmaksızın bu politikaları uygulamaları gerekmektedir.

Yaptırım Rejiminin Amacı

Yaptırımların bir diğer unsuru da yaptırımların amacıdır. Herhangi bir yaptırım tedbiri alma nedeni veya içeriği ne olursa olsun, belirli bir kişi veya kişilere uygulanmasını gerektirmektedir. Başka bir deyişle, herhangi bir yaptırım eylemi, Yaptırıma maruz kalan veya yaptırıma konu olan bir kişi veya kişileri gerektirmektedir. BM Şartı'nın 41. maddesi şu şekildedir:

⁵³ İbid, SS.140-180.

“Güvenlik Konseyi, kararları yürütmek için silâhlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen ne gibi tedbirlerin alınması lâzım geleceğini tesbit ve Birleşmiş Milletler Üyelerini bu tedbirleri uygulamaya davet edebilir. Bu tedbirlere, ekonomik münasebetlerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer ulaştırma vasıtalarını tamamen veya kısmen kesilmesi ile siyasi münasebetlerin sona erdirilmesi de dâhil olabilir.”

Görüldüğü gibi, bu madde yaptırım mercii, uygulayıcı mercii ve ayrıca yaptırım tedbirlerinin konu alanlarını belirtmektedir. Ancak maddenin lafzı, yaptırım tedbirlerinin üye devletlere karşı yapmamaktadır. Diplomatik ilişkilerin kesilmesinin devlet yaptırımının bir yansıması olduğu iddia edilebilmektedir. Ancak, herhangi bir kişiye ekonomik yaptırımların da uygulanabileceğini belirtmek gerekir. Aynı zamanda, uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditler yalnızca devletler tarafından meydana gelmediği gibi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması yalnızca devletlerin uygulanan yaptırımlarla sınırlı değildir. Barış ve güvenliğin sağlanması doğrultusunda bu amaca ulaşmak sadece devletlerin amacı olmayıp İnsan Hakları Konseyi'nin uygulaması, uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlerin devletlerin eylemleriyle sınırlı olmadığını göstermiştir.

Genel olarak, Güvenlik Konseyi kararlarının birkaç kategoriye ayırmak mümkündür. Bu kararlardan bazıları belirli bir ülkedeki veya coğrafi bölgedeki⁵⁴ durumu ele almakta ve mevcut durumu uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak görebilmektedir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti⁵⁵, Somali⁵⁶, Orta Afrika ve Bosna-Hersek'deki duruma ilişkin kararlar bu tür kararlara örnektir. Bu kararlar, devletin eylemi dışındaki bir durumun uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olarak kabul edildiği vakaları da içermektedir. Örneğin, BM Güvenlik Konseyi'nin 2500 sayılı Kararı, Somali kıyılarındaki haydutluğu ve ayrıca haydut gruplarının (pirate groups) faaliyetlerini uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak görmektedir.⁵⁷

Bir başka Güvenlik Konseyi kararları dizisi, bazı eylemleri de uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlamaktadır. Örneğin, 2501 ve 1963⁵⁸ sayılı Güvenlik Konseyi Kararları,

⁵⁴ Örneğin Orta Doğu'daki durumla ilgili 2503 sayılı Karar: Resolution 2503 (2019), Adopted by the Security Council at its 8693rd meeting, on 19 December 2019, S/RES/2503 (2019).

⁵⁵ Resolution 2502 (2019), Adopted by the Security Council at its 8692nd meeting, on 19 December 2019, S/RES/2502 (2019), and resolutions 2478 (2019), 2463 (2019), 2424 (2018), 2409 (2018), 2389 (2017).

⁵⁶ Resolution 2500 (2019), Adopted by the Security Council at its 8678th meeting, on 4 December 2019 and previous resolutions concerning the situation in Somalia, especially resolutions 1814 (2008), 1816 (2008), 1838 (2008), 1844 (2008), 1846 (2008), 1851 (2008), 1897 (2009), 1918 (2010), 1950 (2010), 1976 (2011), 2015 (2011), 2020 (2011), 2077 (2012), 2125 (2013), 2184 (2014), 2246 (2015), 2316 (2016), 2383 (2017) and 2442 (2018) as well as the Statements of its President (S/PRST/2010/16) of 25 August 2010 and (S/PRST/2012/24) of 19 November 2012.

⁵⁷ Resolution 2500 (2019), Op. Cit., P.3.

⁵⁸ Resolution 1963 (2010), Adopted by the Security Council at its 6459th meeting, on 20 December 2010, S/RES/1963 (2010), 20 December 2010.

terör eylemlerini uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak göstermiştir.⁵⁹ Bu tür kararlarla ilgili başka bir örnek, Güvenlik Konseyinin “ Kadın ve Uluslararası Barış ve Güvenlik ” ile ilgili 1960 tarihli kararıdır.⁶⁰ Dolayısıyla, hükümet dışı aktörlere de yaptırımlar uygulanabilmektedir.

Devletler Bakımından

Daha önce de belirtildiği gibi, Devletler yaptırımlara birincil maruz aktörlerdir. Bu aktörlere silahlı çatışma, insan hakları ihlalleri, uluslararası suçlar veya teröre destek gibi eylemler için yaptırım uygulanabilmektedir. 1987 tarihli kararında Konsey, çatışmayı önlemenin, uluslararası barış ve güvenliği koruma konusundaki birincil sorumluluğunun ayrılmaz bir parçası olduğunu vurgulamaktadır.⁶¹

Cezasızlık ve devletlerin uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditlere tepki vermemesi, Güvenlik Konseyi'nin endişelerini dile getirdiği diğer bir konudur. Batı Afrika'daki duruma ilişkin Güvenlik Konseyi'nin 2036 sayılı Kararı, Gine Körfezi'ndeki haydutluk ve silahlı soygun tehdidiyle mücadele etmek için kapsamlı bir strateji geliştirmek için bölgesel düzeyde çabaları koordine etme ihtiyacına atıfta bulunmuş ve suçluların uluslararası hukukun uluslararası kabul görmüş kural ve ilkelerine göre yargılanması ve suçlu bulunmaları halinde cezalandırılmalarının sağlanmasının önemine vurgu yapmıştır.⁶² 2383 sayılı Konsey Kararında, deniz haydutluğu ve silahlı soygundan sorumlu olanların kovuşturulmamasının haydutlukla mücadele çabalarını baltaladığını vurgulanarak, bu eylemlerdeki şüphelilerin yargılanmadan serbest bırakılmasına dair endişelerini dile getirmiştir.⁶³ Dolayısıyla, Konseyin kararlarına baktığımızda barış ve güvenliği sağlamak için sadece yaptırımlara yönelik karar almadığı açıkça belirtilmiştir ve Konseyin bu duruma endişe duyması barışa yönelik bir eylemdir. Konsey ayrıca Kenya ve Tanzanya'yı haydutluk zanlılarını kendi ulusal mahkemelerinde yargılama çabalarından ve Birleşmiş Milletler Deniz Suçları Programı'nı destekleyen adımlarından dolayı takdir etmiştir.

⁵⁹ Resolution 2501 (2019), Adopted by the Security Council at its 8686th meeting, on 16 December 2019, S/RES/2501 (2019), P.2.

⁶⁰ Resolution 1960 (2010), Adopted by the Security Council at its 6453rd meeting, on 16 December 2010 , S/RES/1960 (2010), 16 December 2010.

⁶¹ Resolution 1366 (2001) Adopted by the Security Council at its 4360th meeting, on 30 August 2001, S/RES/1366 (2001), p.3, Para.1.

⁶² Resolution 2039 (2012) Adopted by the Security Council at its 6727th meeting, S/RES/2039 (2012), 29 February 2012, p.2.

⁶³ Resolution 2383 (2017), OPcit, p.2.

Devlet Dışı Aktörler Bakımından (Terörist Gruplar-Şirketler ve Bireyler)

Güvenlik Konseyi yaptırımlarına tabi olan en önemli devlet dışı aktörlerden biri terörist gruplardır. Konsey, kararlarında, terörizmin tüm biçimlerinin uluslararası barış ve güvenliğe yönelik en büyük tehditlerden biri olarak kabul edildiğini defalarca vurgulamıştır.⁶⁴

BM Güvenlik Konseyi, ilk kez; 1979 Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşme'ye atıfta bulunarak, 8 Nisan 1998 tarih ve 687 sayılı kararı uyarınca uluslararası terörizmi kınamış ve rehin almayı uluslararası bir terörist eylem olarak kabul etmiştir.⁶⁵

BM Güvenlik Konseyi, bugüne kadar farklı ülkelerde meydana gelen çeşitli terör olaylarına çeşitli kararlar alarak tepki vermiştir. Bu nedenle Konsey, gerçekleştirilen terör eylemlerini kınarken, Birleşmiş Milletler üye devletlerinin terörle mücadele ve terörün önlenmesi konusundaki kararlılığını ve işbirliğini vurgulamıştır.⁶⁶ Koalisyon kuvvetlerinin Irak'ı işgal etmesinden önce ilk kez Konsey Nisan 1991'de 687 sayılı karar uyarınca uluslararası terörizmi kınamıştır.

Elbette, Güvenlik Konseyi'nin terörizme yaklaşımı 1991 Körfez Savaşı olaylarından bu yana önemli ölçüde değişmiştir. Bir sonraki yıl, Güvenlik Konseyi, tüm devletlerin, kendi halklarını uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden uluslararası terör eylemlerine karşı korumak için, uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak BM uyarınca hareket etme hakkını yeniden teyit etmiştir. Ayrıca, BM Şartı'nın 2 (4) maddesi uyarınca, devletlerin başka bir devlete karşı terörist eylemleri organize etmeye, kışkırtmaya veya yardım etmeye ve topraklarının bu tür eylemler için kullanılmasına izin vermemesi gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁷

Güvenlik Konseyi 1189 sayılı kararında, 7 Ağustos 1998'de Kenya'nın başkenti Nairobi ve Tanzania'nın en büyük kenti Darüsselam'da meydana gelen uluslararası terör eylemlerinden duyduğu endişeyi ifade etmiş ve diğer Devletlerin bu tür eylemlere yol açan faaliyetlerini durdurma çağırısında bulunmuştur.⁶⁸

11 Eylül olayları, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası terörizm olgusuna verdiği tepkide bir dönüm noktası olmuştur. Müteakip Güvenlik Konseyi kararları, özellikle 11 Eylül sonrasında, teröre karşı ulusal ve uluslararası hukuk kapsamındaki eylem planlarını güçlendirmeye çalışmıştır. 11

⁶⁴ Resolution 2309 (2016), S/RES/2309 (2016), 22 September 2016, p.1. and SC:Resolution 2299 (2016), S/RES/2299 (2016), 25 July 2016, p.3.

⁶⁵ Jafar Kosha ve Peyman Namamian, Uluslararası Ceza Hukuku Işığında Terör Eylemlerinin Konumu, Hukuk Yıllığı, Hukuk ve Siyaset Bilimi Fakültesi Dergisi, Sayı. 3, 2008, s. 233.

⁶⁶ En son Güvenlik Konseyi tedbiri, Şubat 2015'te kabul edilen 2199 sayılı Karardır. Bu kararda Konsey, IŞİD ve El Nusra'nın terörist gruplarını ve El Kaide ile bağlantılı tüm bireyleri, grupları ve şirketleri finanse etme konusunu finansman kaynağı olarak değerlendirmiştir. SC: Resolution 2199 S/RES/2199 (2015), 12 February 2015, pp.1-2.

⁶⁷ Muazzami Shahla, Namamiyan Peyman, Uluslararası Belgelerde Nükleer Terörizmle Mücadele, Dadgostar Yayınevi, s. 221-222.

⁶⁸ Security Council: Resolution 1189, S/RES/1189, 13 August 1998, Preamble, p.1.

Eylül'den sonra, Güvenlik Konseyi'nin iki kararı (1368 ve 1373), BM Şartı çerçevesinde bireysel ve toplu savunma hakkıyla bağlantılı olarak terörizmle mücadele konusunda yeni boyutlar kazandırmıştır. Bu nedenle, ilk karar, meşru müdafaa hakkını tanımakta,⁶⁹ ikinci karar ise, bireysel veya toplu meşru müdafaa hakkının kullanılmasını onaylamaktadır.⁷⁰

1373 sayılı karar, mal varlıkların dondurulması da dahil olmak üzere terörizmle mücadele ve terörizm destekçileri için bir dizi önlem öngörmektedir. Bu kararın ilk paragrafına göre, Güvenlik Konseyi tüm ülkeleri aşağıdaki önlemleri almaya çağırılmaktadır:

(C) Likidite ve aşağıdaki kaynaklara ait her türlü malvarlığı veya mali kaynaklara el konulacak ve müsadere edilecektir: Terör eylemi gerçekleştiren veya terör eylemi yapmaya teşebbüs edenler; Terör eylemlerine katılan veya terör eylemleri için gerekli olanakları sağlayanlar; Doğrudan veya dolaylı olarak bu kişilere ait kurumlar; Bu kişiler tarafından doğrudan veya dolaylı olarak yönetilen kişi ve kurumlar; Bu kişi veya kurumların ve bunların iştiraklerinin sahip olduğu veya doğrudan veya dolaylı kontrolü altında bulunan mallar.

(D) Kendi vatandaşlarının veya ülke sınırları içindeki herhangi bir kişi veya kuruluşun, terör eylemlerinde bulunanların yararına doğrudan veya dolaylı olarak likidite sağlamanı veya her türlü mali ve ekonomik kaynağı veya ilgili hizmetleri tahsis etmesi yasaklanacaktır.⁷¹

Uluslararası örgütlü suç faaliyetleri, uluslararası terörizmle ilgili olarak Güvenlik Konseyi kararlarına konu olmuştur. 1456 sayılı karar, uluslararası organize suçları, uyuşturucu kaçakçılığı, kara para aklama ve silah kaçakçılığı gibi suç faaliyetlerinin önlenmesini de terör önlemleri kapsamında değerlendirmiştir.⁷²

Güvenlik Konseyi olağanüstü toplantısında Terörizmle Mücadele başlıklı 1456 sayılı karar gereğince, uyuşturucu kaçakçılığı, kara para aklama ve silah kaçakçılığı gibi suç faaliyetlerin önlenmesi konusunu da ele almaktadır. Ayrıca Konsey 2129 sayılı kararında, terörizm ve söz konusu suçlar arasındaki bağlantıyı yeniden teyit etmiş ve devletleri bu uluslararası kalkınma ve güvenliğine

⁶⁹ Abbas Ali Kadkhodai ve Shahram Zarneshan, Terörizmle Mücadelede Meşru Savunmaya Başvurma İmkânı, Hukuki Araştırmalar Dergisi, Yıl 6, Sayı 11, 2007, s. 103.

⁷⁰ Terörizm ve terör örgütleri son yıllarda uluslararası alanda etkili aktörler olarak ortaya çıkmıştır. Dünyanın farklı yerlerinde terör saldırılarının artması ve Devletlerin bu saldırılara tepkisi, terör eylemlerine karşı kuvvete başvurma meselesinin hukuk ve siyasi çevrelerde gündeme gelmesine neden olmuştur. Uluslararası Adalet Divanı tavsiye niteliğindeki görüşlerinde, BM Şartı'nın 51. maddesinin (meşru savunma ilkesi) dar bir yorumunu sunmuştur. Bununla birlikte, bazı hukukçular ve siyasi kişiler, Güvenlik Konseyi'nin terörle ilgili kararlarına, özellikle 1368 ve 1337 sayılı Kararlara atıfta bulunarak, Şart'ın 51. Maddesini geniş bir şekilde yorumlamışlar ve terörle mücadelede güç kullanımını haklı çıkarmışlardır. Mohammad Reza Sahraei, Terörizme Karşı Mücadelede Güç Kullanımının Meşruiyeti, Dış Politika Dergisi, Cilt 23, Sayı 4, Kış 2009, s. 1115.

⁷¹ Security Council, Resolution 1373, S/RES/1373 (2001), 28 September 2001, Para.1.

⁷² Security Council: Resolution 1456 (2003), S/RES/1456 (2003), 20 January 2003, Anex, p.2.

yönelik tehdide küresel tepkiyi güçlendirmek için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeydeki çabalarını koordine etmeye çağırmıştır.⁷³

Terörün finansmanı, Konseyin 1735 sayılı kararında El Kaide üzerinden de değerlendirilmiştir. Konsey, kararın ilk paragrafında, devletlere, teröre finansman sağlayan bireylerin, grupların ve kurumların mali kaynaklarını, varlıklarını ve ekonomik kaynaklarını, doğrudan veya dolaylı olarak kendi mülklerinden veya kontrolleri altındaki mülklerinden veya kişilerden elde edilen kaynaklar da dahil olmak üzere kontrol altına almaya çağırmıştır.⁷⁴

Güvenlik Konseyi'nin 2253 sayılı kararı, uluslararası suç, uyuşturucu kaçakçılığı ve uyuşturucunun yan ürünlerinden elde edilen gelirler de dahil olmak üzere, belirli bir terör eyleminde yer alması bile önlenmesi için çağrı yapmaktadır. Karar, devletleri, ülkelerinde yaşayan vatandaşların ve diğer bireylerin IŞİD lehine herhangi bir finansal sermaye veya ekonomik kaynak sağlamaması hususunda yükümlü kılmaktadır.⁷⁵

Bu bağlamda, her bir varlığın bloke edilmesi bu kararda birer tedbir olarak belirtilmiştir. Bu belgeye göre Güvenlik Konseyi, tüm ülkelerin, doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunan ve kontrol edilen mülklerden elde edilen sermaye de dahil olmak üzere, bu kişilerin, grupların sermayelerini, diğer mali ve ekonomik kaynaklarını gecikmeksizin dondurmalı ve engellemelidir.

Daha önce de belirtildiği gibi, haydutluk uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlanmıştır. 2008'den bu yana, Güvenlik Konseyi'nin 1816 sayılı Kararı, Somali kıyılarındaki haydutluğu uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak tanımlamış ve böylece haydutlukla mücadele Güvenlik Konseyi kararlarında zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca Konsey, 2008'de Somali kıyılarında haydutluğu ve 2011'de Gine Körfezin'de haydutluğu değerlendirmiş ve o zamandan beri bu olguyla mücadele etmek için uygun önlemlerin hayata geçirilmesi için bir dizi karar almıştır. Bu alandaki Güvenlik Konseyi kararları, uluslararası barış ve güvenlikle ilgili diğer pek çok karar gibi, ilk etapta, devletlerin egemenlik ve bağımsızlığına saygı da dahil olmak üzere BM Şartı'nda belirtilen ilkelere vurgu yapmış ve devletleri buna uymakla yükümlü kılmıştır.

Güvenlik Konseyi'nin 2 Haziran 2008'de kabul edilen 1816 sayılı kararı, insani yardım taşıyan gemilerin Somali'ye derhal, güvenli ve etkin bir şekilde teslim edilmesine, deniz yollarının güvenliğine ve uluslararası güvenlik kurallarına karşı haydutluk ve silahlı soygun eylemlerini suç sayan ilk karar olarak kabul edilebilmektedir. Kararda, Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün 2005'ten itibaren üç ayda bir, özellikle Somali kıyı sularında haydutluk ve silahlı soygun verilerini gösteren raporlarına dayanılarak bu konu ile ilgili endişe dile getirmiştir. Ayrıca kararda, Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin haydutlukla mücadele için yasal bir çerçeve sağladığını yeniden teyit etmiş ve Somali

⁷³ Security Council: Resolution 2129 (2013), S/RES/2129 (2013), 17 December 2013, Preamble, p.2.

⁷⁴ Resolution 1735 (2006) , Opcit. Para.1(a).

⁷⁵ SC: Resolution 2253), S/RES/2253 (2015), 17 December 2015, pp.3-5.

karasuları ve kıyılarındaki açık denizlerde haydutluk ve silahlı gemi soygunu vakalarının barış ve güvenliği tehdit eden bir durum oluşturduğu vurgulanmıştır.

Yaptırımların Nedenleri

Yaptırımlar bakımından bir diğer husus ise yaptırımların nedenleridir. Herhangi bir yaptırım tedbiri, uluslararası bir aktör tarafından belirli bir eylem veya ihmali davranış sonucunda uygulanmaktadır. Aslında yaptırımlar, belirli bir fiilin işlenmesi ve/veya işlenmemesi durumunda, yaptırım uygulayan bir aktörün yaptırım uygulanan bir aktöre verdiği tepkidir.

Daha önce de belirtildiği gibi, uluslararası alanda yaptırım uygulayıcılar çok çeşitli olabilmektedir. Söz konusu uygulayıcılar, uluslararası veya bölgesel bir kuruluş veya tek bir aktör olabilmektedir. Bu nedenle, yaptırım uygulayan aktörlerin izledikleri amaç ve gerekçeler farklı olabilmektedir. Uluslararası veya bölgesel kurumlar bağlamında, bu hedefler uluslararası alanda düzeni korumaya daha fazla odaklanabilir. Ancak bireysel aktörler söz konusu olduğunda, yaptırımların uygulanmasında esas olarak ulusal çıkarlar ana motivasyon kaynağıdır. Uluslararası ve bölgesel kuruluşlar tarafından uygulanan yaptırımlar söz konusu olduğunda bunların hayata geçirilmesi için bireysel aktörler tarafından da eş zamanlı olarak yaptırımlar uygulanabilmektedir. BM Şartı'nın 24. maddesinin birinci fıkrasına göre:

“Birleşmiş Milletler üyeleri, örgütün hızlı ve etkili hareket etmesini sağlamak için, Uluslararası barış ve güvenliğin muhafazasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyine bırakırlar ve Güvenlik Konseyinin, bu sorumluluğun kendisine yüklediği görevleri yerine getirirken, kendi adlarına hareket ettiğini kabul ederler”.

Bu madde yalnızca Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği koruma görevi olduğuna değinmekte ve bunun herhangi bir örneğine yer vermemektedir. Şartın 39. maddesi ayrıca şunları belirtmektedir:

“Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya bir saldırma fiilinin vuku bulunduğunu tesbit eder ve milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası veya yeniden tesisi için tavsiyelerde bulunur veya 41 ve 42'nci maddeler gereğince hangi tedbirlerin alınacağını kararlaştırır”.

Bu madde ayrıca barışa yönelik tehditler, barış ihlalleri ve saldırganlık eylemleriyle ilgili olarak yaptırım önlemlerinin alınabileceğinden bahsetmektedir. Ancak bu önlemlerin örneklerinin neler olduğu ve Konseyin yaptırım uygulamak için ne gibi önlemler alabileceği konusunda bir açıklama yoktur. Bu nedenle, Konseyin uygulamada verdiği kararlar bu konuda yardımcı olacaktır.

Konsey, Somali ile ilgili olarak, bu ülkedeki insan hakları ihlallerini ve uluslararası insancıl hukuk ihlallerini kınamış ve tüm tarafları aşağıdaki yerine getirmeye çağırmıştır: *“tüm tarafları uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk kapsamındaki yükümlülüklerine tam uyum içinde hareket etmelidir”*.

Konsey, Somali'deki insani durumu, silahlı çatışmalar, Covid-19 salgını, ülkedeki sel ve çekirge istilasını ülkedeki sağlık sistemi, tarım, ekonomik, sosyal sorunlar olarak değerlendirmektedir. Ayrıca bu durumu, uluslararası ve bölgesel barış ve güvenliğe tehdit olarak görmektedir.⁷⁶

Konsey ayrıca, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar ve dağıtım araçlarıyla ilgili son kararında uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak Kuzey Kore'ye atıfta bulunmuştur.⁷⁷ Konsey 2117 sayılı kararında ayrıca, Güney Sudan ile ilgili hafif Silahları da uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak görmüştür.⁷⁸ Konsey'e göre, bu silahlar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik orantısız şiddet de dahil olmak üzere, özellikle sivil güvenlikle ilgili olarak, geniş bir yelpazede insan hakları, insani ve ekonomik, sosyal sonuçlarla birlikte silahlı çatışmaları körüklemiştir.⁷⁹

Yaptırım Türleri

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu da yaptırım türleridir. Yaptırımlar farklı şekillerde uygulanabilmektedir. Bununla birlikte, BM Şartı, yaptırımların tematik ayrımı ile sınırlıdır. BM Şartı'nın 41. Maddesi tekrar hatırlanacak olursa: *“Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen ne gibi tedbirlerin alınması lâzım geleceğini tesbit ve Birleşmiş Milletler Üyelerini bu tedbirleri uygulamaya davet edebilir. Bu tedbirlere, ekonomik münasebetlerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer ulaştırma vasıtalarının tamamen veya kısmen kesilmesi ile siyasi münasebetlerin kesilmesi de dâhil olabilir.”*

Bu maddenin ikinci bölümü, Güvenlik Konseyi'nin yaptırım uygulayabileceği alanları tanımlamaktadır. Bunlar ekonomik, demiryolu ulaşımı, denizcilik, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer haberleşme ve diplomatik ilişkileri içermektedir.

Bu yaptırımlar hakkında akılda tutulması gereken birkaç nokta vardır. Birincisi, bu maddede belirtilen yaptırımlar genel hususlar olup bu nedenle Güvenlik Konseyi başka tür yaptırımlar uygulayabilmekte ve uygulamada böyle bir konu Konsey'in uygulamasında hem belirli ülkelere yönelik yaptırımlar hem de diğer uluslararası aktörlerde görülebilmektedir.

İkinci husus ise, bu maddenin son bölümünde yaptırımların türü değil, sadece yaptırımlar alanları ele alınmaktadır. Bu nedenle, bu kapsamda farklı yaptırım türlerine yer verilebilmektedir.

⁷⁶ SC, Resolution 2568 (2021), Adopted by the Security Council on 12 March 2021, UNDoc. S/RES/2568 (2021), pp.2-3.

⁷⁷ Resolution 2569 (2021), Adopted by the Security Council on 26 March 2021, UNdoc. S/RES/2569 (2021), p.1.

⁷⁸ Resolution 2117 (2013), Adopted by the Security Council at its 7036th meeting, on 26 September 2013, S/RES/2117 (2013).

⁷⁹ Ibid., p.2.

Aslında 41. maddenin lafzı, yaptırımların hem doğrudan hem de dolaylı yaptırımları kapsayacak şekilde genişletilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde bu ikisi açıklanacaktır.⁸⁰

BM, kapsamlı ve belirli olmak üzere iki tür ekonomik yaptırım rejimi uygulamaktadır. Kapsamlı ekonomik yaptırımlar, yaptırımların uygulanacağı devlete, tüm mal ve ürünlerin giriş çıkışının engellenmesi şeklinde olmaktadır. Güvenlik Konseyi, Güney Rodezya, Irak, Yugoslavya ve Haiti yaptırımlar rejiminde, kapsamlı ekonomik yaptırımlara başvurmuştur.⁸¹ Doğrudan yaptırımlar, doğrudan belirli bir alanı veya bir kişi, kurum veya ülkeyi hedef alan yaptırımlardır. Ekonomik yaptırımlar buna bir örnektir. İran'a yönelik doğrudan ABD yaptırımları ekonomik yaptırım örneklerindedir. Bu hususta ABD Federal Uluslararası Acil Durum Ekonomik Güçler Yasası (IEEPA) şunları öngörmektedir: *"Bu bölüm uyarınca aksi belirtilmedikçe ve 7 Mayıs 1995'ten önce yapılan herhangi bir sözleşmeye veya verilen herhangi bir lisans veya izine bakılmaksızın, İran menşeli veya İran Hükümeti tarafından sahip olunan veya kontrol edilen herhangi bir mal veya hizmetin Amerika Birleşik Devletleri'ne ithalatı yasaktır."*⁸²

Bu maddeye göre, İran'ın sahip olduğu veya kontrol ettiği herhangi bir mal veya hizmetin İran'dan ithal edilmesi yasaktır. Bu yaptırım, doğrudan mal ve hizmetleri kapsamaktadır. Ancak bu yaptırımların dolaylı yaptırımlar olarak adlandırılacak dolaylı etkileri de vardır.⁸³

Doğrudan Yaptırımlar

BM, kapsamlı ve belirli olmak üzere iki tür ekonomik yaptırım rejimi uygulamaktadır. Kapsamlı ekonomik yaptırımlar, yaptırımların uygulanacağı devlete, tüm mal ve ürünlerin giriş çıkışının engellenmesi şeklinde olmaktadır. Güvenlik Konseyi, Güney Rodezya, Irak, Yugoslavya ve Haiti yaptırımlar rejiminde, kapsamlı ekonomik yaptırımlara başvurmuştur.⁸⁴ Doğrudan yaptırımlar, doğrudan belirli bir alanı veya bir kişi, kurum veya ülkeyi hedef alan yaptırımlardır. Ekonomik yaptırımlar buna bir örnektir. İran'a yönelik doğrudan ABD yaptırımları ekonomik yaptırım örneklerindedir. Bu hususta ABD Federal Uluslararası Acil Durum Ekonomik Güçler Yasası (IEEPA) şunları öngörmektedir:

⁸⁰ Keskin, Funda, Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1998, 87.

⁸¹ Farrall, Jeremy Matam, United Nations Sanctions and the Rule of Law, Cambridge University Press, Cambridge/New York, 2007

⁸² Plant, Iowa Ordnance. 64664 Federal Register/Vol. 77, No. 204/Monday, October 22, 2012/Notices.

⁸³ Reuber, Grant L. Private foreign investment in development. 1973, s.69.

⁸⁴ Farrall, Jeremy Matam, United Nations Sanctions and the Rule of Law, Cambridge University Press, Cambridge/New York, 2007

“Bu bölüm uyarınca aksi belirtilmedikçe ve 7 Mayıs 1995’ten önce yapılan herhangi bir sözleşmeye veya verilen herhangi bir lisans veya izine bakılmaksızın, İran menşeli veya İran Hükümeti tarafından sahip olunan veya kontrol edilen herhangi bir mal veya hizmetin Amerika Birleşik Devletleri’ne ithalatı yasaktır.”⁸⁵

Bu maddeye göre, İran’ın sahip olduğu veya kontrol ettiği herhangi bir mal veya hizmetin İran’dan ithal edilmesi yasaktır. Bu yaptırım, doğrudan mal ve hizmetleri kapsamaktadır. Ancak bu yaptırımların dolaylı yaptırımlar olarak adlandırılacak dolaylı etkileri de vardır.⁸⁶

Dolaylı Yaptırımlar

Dolaylı yaptırımlar, genellikle doğrudan yaptırımlarla oluşturulan ve doğrudan yaptırımlarla ilgili olan yaptırımlardır. Dolaylı yaptırımların farklı türleri bulunmaktadır. Örneğin, bir endüstri veya faaliyete yaptırım uygulandığında, diğer ilgili faaliyetler ve endüstriler de dolaylı olarak yaptırıma tabi tutulabilmektedir. Başka bir deyişle, ulaşım yasağı, mal yasağına yol açabileceği gibi, bunun tersi de geçerlidir.

Ayrıca, belirli bir ülke menşeli mallara yaptırım uygulandığında, aslında sadece o ürünün üreticisine değil, sonraki sahiplerine ve yabancı yatırımcılara da yaptırım uygulanmaktadır. Dolayısıyla herhangi bir şekilde o mallarla veya bunları üretme, satın alma, satma veya taşıma süreciyle ilişkili olan herkese yaptırımlar uygulanabilmektedir. Örneğin, ABD Federal Uluslararası Acil Durum Ekonomik Güçler Yasası’nın 201. maddesinin 535. bölümü, İran’ın bir şekilde menfaatinin olduğu mallar ve hizmetleri içeren işlemleri düzenlemektedir: “*Amerika Birleşik Devletleri’nin yargı yetkisine tabi olan veya bu kanunun yürürlük tarihinde veya sonrasında İran’ın herhangi bir şekilde herhangi bir menfaatinin bulunduğu ve Amerika Birleşik Devletleri’nin yargı yetkisine tabi kişilerin mülkiyetinde veya kontrolünde olan hiçbir mülk devredilemez ve ödeme yapılamaz.*”⁸⁷

Dolaylı yaptırımların da Güvenlik Konseyi kararlarında eski bir geçmişe sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Örneğin, Konseyin 1844 sayılı kararı, haydutlukla ilgili faaliyetlerde bulunan kişiler tarafından doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunan veya kontrol edilen mülklere el konulmasını öngörmektedir.⁸⁸

SONUÇ

Uluslararası hukukta, yaptırımların hukuki rejimi tam olarak gelişmemiştir. Aslında, bu hukuk rejiminin gelişiminin büyük bir kısmı yönetim yönüne odaklanır ve yatırım hukuku ve uluslararası

⁸⁵ Plant, Iowa Ordnance. 64664 Federal Register/Vol. 77, No. 204/Monday, October 22, 2012/Notices.

⁸⁶ Reuber, Grant L. Private Foreign Investment in Development. 1973, s.69.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Resolution 1816 (2008), Adopted by the Security Council at its 5902nd meeting on 2 June 2008, S/RES/1816 (2008)., Para.3.

ticaret üzerindeki etkilerine daha az dikkat edilmektedir. Aslında, suç işleyen devlete ve aktörlerine karşı en ağır cezai tedbirlerden biri olarak görülmektedir. Bununla birlikte, bu yaptırımların, büyük bir kısmı, yaptırımların ve diğer aktörlerin ve uluslararası toplum üyelerinin etkilerine kadar uzanan çeşitli yönleri vardır.

Son dönemde devletler hedef ülkeyi cezalandırmak amacıyla geleneksel yaptırım mekanizmalarından ziyade “akıllı ya da hedefli yaptırımlar” şeklinde tanımlanan yeni yöntemler uygulamayı tercih etmektedir. Bu çerçevede kapsamlı yaptırımlardan ziyade bir ülkenin hassas ve kırılgan olan sektörleri, devlet liderleri/bürokratları, büyük şirketlerin yöneticileri veya bireyleri kadar inen hedefli yaptırımlar uygulanmaktadır. Örneğin ABD tek taraflı zorlayıcı önlemler şeklinde devreye soktuğu yaptırımların tanımlayarak hedef ülkelere ticari ilişkilerini sürdürmeye çalışan devlet veya finansal kurumları ağır bir biçimde cezalandırma yoluna gitmektedir. Bu çerçevede Washington yönetimi bugün yaptırım uygulanan ülkelerle ticari faaliyetlere giren üçüncü ülkelere yönelik birçok finansal cezaya sık sık başvurmakta ve rekabet içerisinde olduğu bölgesel ve küresel aktörlere karşı bu cezai yaptırımları bir ypratma aracı şeklinde kullanmaktadır.

Bu çalışma yaptırımların, bazıları uluslararası hukukta kabul edilen ve bazıları uluslararası hukuk kurallarıyla çelişen birçok biçimde olduğunu göstermektedir. Bu, hem uluslararası hem de bölgesel yaptırımlarla ve bireysel yaptırımlarla ilgili olarak geçerlidir.

Kaynakça

1-Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (Security Council) Kararları

UN Doc. S/Res/221 (1966).

UN Doc. S/Res/661 (1990).

UN Doc. S/Res/986 (1965).

UN Doc. S/Res/787 (1992).

UN Doc. S/Res/883 (1993).

UN Doc. S/Res/1970 (2011).

UN Doc. S/Res/1973 (2011).

UN Doc. S/Res/841 (1993).

UN Doc. S/Res/864 (1993).

UN Doc. S/Res/1132 (1997).

UN Doc. S/Res/2199 (2015).

SC, Resolution 221(1966) of 6 April 1966

SC, Resolution 2364 (2017), Adopted by The Security Council at its 7991st meeting, S/RES/2364, 29 June 2017,

SC, Resolution 2374 (2017) Adopted by the Security Council at its 8040th meeting, on 5 September 2017, S/RES/2374 (2017), 5 September 2017

- SC, Resolution 2480 (2019) Adopted by the Security Council at its 8568th meeting, on 28 June 2019, S/RES/2480 (2019), 28 June 2019
- SC, Resolution 2565 (2021), Adopted by the Security Council on 26 February 2021, S/RES/2565 (2021)
- SC, Resolution, 2125 (2013), Adopted by the Security Council at its 7061st meeting, S/RES/2125 (2013), 18 November 2013
- SC, Resolution 2503 (2019), Adopted by the Security Council at its 8693rd meeting, on 19 December 2019, S/RES/2503 (2019)
- SC, Resolution 2502 (2019), Adopted by the Security Council at its 8692nd meeting, on 19 December 2019, S/RES/2502 (2019), and resolutions 2478 (2019), 2463 (2019), 2424 (2018), 2409 (2018), 2389 (2017)
- SC, Resolution 2500 (2019), Adopted by the Security Council at its 8678th meeting, on 4 December 2019
- SC, Resolution 2500 (2019)
- SC, Resolution 1963 (2010), Adopted by the Security Council at its 6459th meeting, on 20 December 2010, S/RES/1963 (2010), 20 December 2010.
- SC, Resolution 2501 (2019), Adopted by the Security Council at its 8686th meeting, on 16 December 2019, S/RES/2501 (2019)
- SC, Resolution 1960 (2010), Adopted by the Security Council at its 6453rd meeting, on 16 December 2010, S/RES/1960 (2010), 16 December 2010.
- Resolution 1366 (2001) Adopted by the Security Council at its 4360th meeting, on 30 August 2001, S/RES/1366 (2001)
- SC, Resolution 2039 (2012) Adopted by the Security Council at its 6727th meeting, S/RES/2039 (2012), 29 February 2012
- SC, Resolution 2383 (2017)
- SC, Resolution 2309 (2016), S/RES/2309 (2016), 22 September 2016, p.1. and SC:Resolution 2299 (2016), S/RES/2299 (2016)
- SC, Resolution 2199 S/RES/2199 (2015), 12 February 2015
- SC, Resolution 1189, S/RES/1189, 13 August 1998
- SC, Security Council, Resolution 1373, S/RES/1373 (2001), 28 September 2001
- SC, Security Council: Resolution 1456 (2003), S/RES/1456 (2003), 20 January 2003
- SC, Security Council: Resolution 2129 (2013), S/RES/2129 (2013), 17 December 2013
- SC, Resolution 1735 (2006)
- SC, Resolution 2253, S/RES/2253 (2015)
- SC, Resolution 2568 (2021), Adopted by the Security Council on 12 March 2021, UNDoc. S/RES/2568 (2021)
- SC, Resolution 2569 (2021), Adopted by the Security Council on 26 March 2021, UNDoc. S/RES/2569 (2021)
- SC, Resolution 2117 (2013), Adopted by the Security Council at its 7036th meeting, on 26 September 2013, S/RES/2117 (2013).

2-Konsey Yönetmeliği AB (Council Regulation (EU))

CR. No 36/2012.

CR. No 833/2014.

CR. No 1290/2014.

CR. No 825/2014.

3-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları (European Court of Human Right)

ECHR, Case of Ahmet Hüsrev Altan v. Türkiye, Application No. 13252/17, JUDGMENT, STRASBOURG of 13 April 2021

ECHR, Liebscher v. Austria, Application no. 5434/17, JUDGMENT of 6 April 2021

ECHE, Berladir and Others v. Russia, No. 34202/06, 10 July 2012

ECHE, Yılmaz Yıldız and Others v. Türkiye, No. 4524/06, 14 October 2014

ECHE, Yordanovi v. Bulgaria, No. 11157/11, 3 September 2020

ECHE, Eon v. France, no. 26118/10, 14 March 2013

ECHE, Olga Kudrina v. Russia, Application no. 34313/06, Judgment of 6 April 2021

ECHR, M.B. and Others v. Slovakia, Application no. 45322/17, 1 April 2021

ECHE, Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Türkiye [GC], Application no. 24014/05, Judgment of 14 April 2015

ECHR, Case of Ahmet Hüsrev Altan v. Türkiye No 13252/17 judgment 13 april 2021

ECHE, Handzhiyski v. Bulgaria, Application no. 10783/14, Judgment of 6 April 2021

ECHE, Handyside v. the United Kingdom, 7 December 1976

ECHE, Barthold v. Germany, 25 March 1985

ECHE, Case of Leyla Şahin v. Türkiye. 10 Kasım 2005

4-Uuslararası Adalet Divanı kararları (International Court of Justice)

ICJ, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Judgment of 2 February 2018

ICJ, Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Judgment, I.C.J. Reports 2009

ICJ, Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012

ICJ, Maritime Dispute (Peru v. Chile), Judgment, I.C.J. Reports 2014

5- ABD Hazine Bakanlığı Yabancı Varlıkların Kontrolü Ofisi kararları

Plant, Iowa Ordinance. 64664 Federal Register/Vol. 77, No. 204/Monday, October 22, 2012

Reuber, Grant L. Private Foreign Investment in Development. 1973

6-Güvenlik Konseyinin yardımcı organları raporu (Fact sheets)

DPPA, "Subsidiary Organs of the United Nations Security Council", *Fact Sheets*, 2021

6-Araştırma Kaynakları

Dost, Süleyman Korkmaz, Zehra, (2015), Savaşa Varmayan Zorlama Yolu Olarak Zararla Karşılık ve Bazı Uygulamalar. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Isparta

DPPA, (2021), "Subsidiary Organs Of The United Nations Security Council", Fact Sheets.

Karagözoğlu, C. (2019), Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Bireye Yönelik Ekonomik Yaptırım Kararları ve İnsan Hakları İlişkisi. Public And Private International Law Bulletin,

Kosha Jafar, Namamian, Peyman, (2008), Uluslararası Ceza Hukuku Işığında Terör Eylemlerinin Konumu, Hukuk Yıllığı, Sayı. 3, Hukuk ve Siyaset Bilimi Fakültesi Dergisi, İran

Keskin, Funda,(2016), Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara

Farrall, Jeremy Matam,(2007), United Nations Sanctions and The Rule of Law, Cambridge University Press, Cambridge/New York.

Reuber, Grant L.(1973), Private Foreign Investment In Development.

Pazarcı, Hüseyin,(2016), Uluslararası Hukuk. Turhan Kitabevi, Ankara.

Muazzami Shahla, Namamiyan Peyman (2008), Uluslararası Belgelerde Nükleer Terörizmle Mücadele, Dadgostar Yayınevi

Reuber, Grant L(1973) Private Foreign Investment in Development.

Mohammad Reza Sahraei, Terörizme Karşı Mücadelede Güç Kullanımının Meşruiyeti, Dış Politika Dergisi, Cilt 23, Sayı 4, 2009

Mehdilo, Abolhasani Histani, Rızai. (2019). Bulanık hiyerarşik analiz yöntemi kullanılarak ekonomik yaptırım türlerinin sıralanması ve yaptırım risk endeksinin tahmin edilmesi. Bilimsel Üç Aylık Uygulamalı İktisat Teorileri, 6(2), 47-72

Pazarcı, H. (2003). *Uluslararası hukuk*. Turhan Kitabevi, 15. Bası, Ankara 2016

ŞİMŞEK, G. E. (2020). Uluslararası Hukuk Açısından Ekonomik Yaptırımlar ve ABD'nin Tek Taraflı Yaptırımlarının Kısa Bir Değerlendirilmesi. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(4), 2049-2078

Marzban, Ostadzad, Ali Hossein. (2015). "Ekonomik yaptırımların İran'ın üretimi ve sosyal refahı üzerindeki etkisi: genelleştirilmiş stokastik büyüme modeli yaklaşımı". İran Ekonomik Araştırmaları, 63(20), 37-70

Abi-Saab, G. (2001). The concept of sanction in international law. In *United Nations sanctions and international law* (pp. 29-41). Brill Nijhoff

Dorff, C., & Minhas, S. (2017). When do states say uncle? Network dependence and sanction compliance. *International Interactions*, 43(4), 563-588.